

Av Turizminin Kırsal Kalkınmaya Etkisi; Türkiye ile Kuzey Ülkeleri Karşılaştırılması *

Osman Özer, Selçuk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, osman-oz@hotmai.co.uk, Konya, Türkiye, ORCID: 0000-0001-8543-0664

Öz

*İnsan hayatında refah seviyesinin ve ekonominin yeri yadsınamaz bir gerçektir. Dünya gelenline bakıldığında ülke ekonomilerinden büyük payı kent ekonomileri almaktadır. Bunun yanında kentin demografik karşıtı olan kırsalda ekonomik olarak var olmak zorundadır. Bu nedenle kırsal kalkınmanın önemi ortadadır. Kırsal kalkınmayı tarım ve hayvancılık dışında bir diğer destekleyici de turizmdir. Alternatif turizm çeşitlerinden olan av turizmi kırsal kalkınmada önemli bir aktördür. Av turizminin kırsal kalkınmaya oldukça önem veren, korunmuş bakir doğası ile kuzey ülkelerinde yapıldığı görülmektedir. Kırsal turizm, eko turizm ve doğa turizmi bünyesinde birlikte bulunduran av turizmi, oldukça farklı ve ilgi çekici geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Çalışmada av turizminin yaygın olarak yapıldığı beş kuzey ülkesi incelenmiştir. Kuzey ülkeleri ile Türkiye av turizminin kırsal kalkınmaya olan etkisi ekonomik ve diğer etkenler bakımından karşılaştırılmıştır. Türkiye'nin av hayvanları faunası ve flora çeşitliliğini göz önünde bulundurarak av turizmini iyi tanıtıp ve gerekli şekilde pazara sunmasıyla beraber kırsal kalkınmaya ve ülke ekonomisine önemli derecede katkıda bulunacağı düşünülmektedir. **Anahtar Kelimeler:** Kırsal Kalkınma, Avcılık Faaliyeti, Av Turizmi, Av ve Yaban Hayatı, Kuzey Ülkeleri*

Effects of Hunting Tourism on Rural Development; Comparison of Turkey with Nordic Countries

Abstract

The place of economy in human life is an undeniable fact. Urban economies make up most of the country's economy. In addition, it has to exist economically in the countryside, which is the opposite of the city. Therefore, the importance of rural development is obvious. Another supporter of rural development, apart from agriculture and animal husbandry, is tourism. Hunting tourism, one of the alternative tourism types, is an important actor in rural development. It is seen that hunting tourism is carried out in northern countries with preserved untouched nature, which attach great importance to rural development. Hunting tourism, which combines rural tourism, ecotourism and nature tourism, creates a very different and interesting spectrum. In the study, five northern countries where hunting tourism is widely practiced were examined. The impact of hunting tourism on rural development in Northern countries and Türkiye was compared. It is thought that Turkey will contribute to rural development and the country's economy by promoting hunting tourism well and offering it to the market as necessary, taking into account the diversity of game fauna and flora.

Keywords: Rural Development, Hunting Activity, Hunting Tourism, Hunting and Wildlife, Nordic Countries

*Bu çalışma, TR Dizin etik kurul izni gerektiren çalışma grubunda yer almamaktadır.

Extended Summary

Even though the methods of hunting differ according to time, environmental conditions, tools and climate, its essence has not changed since the day humanity perceived its existence on earth (Gasset, 2005). Although hunting has turned into a sport and the need for nutrition has disappeared, the desire and desire to experience the excitement of hunting still continues (Morris, 1991, Bayat, 2005; Bayat, 2009). Social needs have begun to emerge as human beings meet their basic needs (Boman & Mattsson, 2012). The hunting activity has become an activity of having a pleasant time by getting away from being a matter of meeting the food needs and feeding the stomach, and after the show of power and talent in the historical process. When it comes to today, this enjoyable time has gained an economic dimension and has taken the form of hunting tourism as a type of tourism that appeals to the satisfaction of hunter tourists.

In hunting tourism, hunting grounds are areas where dangerous wild animals can be encountered with difficult environmental conditions. In such areas, situations may arise that require a high level of struggle, and even hunter tourists may be injured. Today, hunting tourism is seen as a branch of adventure tourism by the society in most countries (Higginbottom, 2004; Garda, 2011). International hunting tourism as an industry began to develop with the spread of Europeans to other continents. European adventure lovers, whose wealth level has increased, have started to travel to distant places in order to personally feel and experience the wonders of the tropics, the dangerous lion or elephant hunt with the passion of adventure, the exciting safari environment. They brought such trophies with them (Osmonalieva, 2007). With the development of technology and the widespread use of the camera, hunter tourists continued to bring trophies with them in return for the time spent and their collections, which are evidence of the hunting activity they participated in, their adventures (Bauer & Giles, 2002). Although trophy hunting and transportation are not indispensable for hunting tourism, they have an important share in the economies of developed countries and sometimes even provide significant commercial income (Lindsey et al., 2007). With the understanding of the importance of hunting and wildlife around the world, and the start of hunting and wildlife conservation activities, important developments in hunting tourism have started. Since it is a very important source of income in terms of national economy, countries interested in hunting tourism have made positive contributions to the development of hunting tourism by introducing some regulations in order to prevent uncontrolled, irregular and illegal hunting activities (Ege, 1996; Ulusoy, 2015). In Turkey, the first hunting tourism organizations date back to 1970. Especially II. After the World War II, hunting tourism activities, like other leisure activities, started to increase in the world and started to provide satisfaction and economic contribution to those who made it.

Correctly managing hunting tourism in terms of social, ecological and economic aspects is essential in terms of sustainability and renewability. In this respect, in hunting tours to be organized, diversity should be ensured by prioritizing sustainability and the protection of game animals. Hunting tourism and hunting tours are important because they will have a visible effect as a result of the correct management of the rural people and development, and then the country's economy. In addition to these theories, it is important from a different perspective as it aims to diversify the tourism phenomenon and increase its economic input. It is thought that it will create new income doors for the employees in the tourism sector. Due to this optimistic and constructive approach, the research will gain economic importance as well as scientific importance.

Although hunting is so heavily motif in Turkish traditions and customs, why does it not hold an important place today? In addition, although the Turks have found the hunting tactics that played a leading role in the victory of many wars in history, the question of why hunting tourism is not in the desired place will be investigated. By examining the hunting tours in hunting tourism, which has a very high income rate in the world, it is aimed to reveal where Turkey is in important and high-income hunting tourism.

In-depth literature review and document review were conducted on hunting tourism (Balçı, 2006; Yıldırım & Şimşek, 2013). Afterwards, hunting tours from different countries in the world were examined and tabulated to be compared. Thus, the differences between them were revealed. The data that could be

accessed afterwards were interpreted and analyzed with the descriptive analysis method (Yüksel, Mil, & Bilim, 2007; Büyüköztürk et al, 2012; Kozak, 2017).

While hunting tourism, which is the economic dimension of hunting activities, is a solution for the management and sustainability of hunting and wildlife assets, it can contribute to the country's economy as a potential source of livelihood and rural development model in the region (Özer, 2021). There are countries in the world that have rich rural areas in terms of hunting tourism due to the wide variety of wild and natural habitats, and the existence of different types of game and wildlife resources. Hunting tourism in these countries can add a special power to the rural region and then provide a realistic livelihood based on this power (Özer, 2020). For this reason, regional development plans can be created with the cooperation of relevant institutions and local people in order to increase the interest in hunting tourism.

Hunters provide tourism income input to national economies by performing hunting tourism (Özer, 2020). The Anatolian Wild Sheep hunting tour, which ranks third in the world in terms of hunting tourism revenues at \$85,000, is an important actor in hunting tourism in Turkey. An amount that can be considered wealth can be earned from a hunting tour. This shows how big the role of hunting tourism in tourism revenues and the country's economy is. Since the diversification of hunting tours is possible with the protection of game animals, it is necessary to establish the phenomenon of Hunting and Protection, as it works in the world. Thus, the protection, reproduction, diversity and supply of game animals are likely to increase rapidly. In this case, it will directly support the increase and diversity of hunting tours.

Since the research is primarily aimed at protecting game animals and supporting their reproduction, the contribution to nature is high. Due to the increase in awareness and diversity of hunting tours, hunting tourism travel agencies, hunting tourism businesses, sample and special hunting grounds may open new ones or bring innovations to the perspectives of those opened. Since it supports rural and regional development, it has a positive effect on the country's economy in terms of employment and economy.

1. Giriş

Türkiye’de kırsal kalkınma alanındaki ilk düzenleyici mevzuat 1924 yılında yürürlüğe giren Köy Kanunu’dur. Kırsal kalkınma, gerek iç dinamiklerin gerekse uluslararası alanda meydana gelen gelişmelerin etkisi ile sürekli kendini güncelleyerek, kırsalın yönetimini ve götürülen hizmetlerin şeklini ortaya koyması bakımından kalkınma politikaları ve mekânsal politikalar olarak kır-kent farklılığını azaltmak üzere tüm kamu idarelerine yön gösteren bir olgudur (Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2018). On birinci Beş Yıllık Kalkınma Plan Raporu’na göre kırsal kalkınma; “sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde kırsal ekonominin güçlendirilmesi için çiftçi örgütleri, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve yerel yönetimler gibi farklı kurumsal aktörlerin ortaklığının ve işbirliğinin oluşturulduğu (çok aktörlü) bir süreç” olarak tanımlanmaktadır (Kalkınma Planı, 2018). Aynı raporun içerisinde kırsal alanda gelirlerin çeşitlendirilmesi ve istihdamın yükseltilmesi bakımından yeni üretim alanlarında çalışmaların teşvik edileceği ve doğada tarım dışı gelir kollarının destekleneceği üzerine vurgu yapılmaktadır.

Kırsal bölgeler, yerleşme ve küreselleşme eğilimleri karşısında potansiyellerini öne çıkarabilmeleri sayesinde gelişimlerini devam ettirebilmeye ve kentler karşısında cazibelerini yeniden kazanmaya başlamıştır (UKKS, 2015). Öncelikli ekonomik faaliyetleri tarım ve ormancılık olmakla beraber, bunun yanında küçük ve orta ölçekte yiyecek içecek sektörünü ve el sanatları gibi diğer ekonomik faaliyetleri içerisinde bulunduran doğal ve sürdürülebilir turizminin de etkisi oldukça fazladır (Kalkınma Planı, 2018). Bu bağlamda kırsal bölgeler, ekolojik açıdan değerli ve kentle sürekli etkileşim halinde gelişmektedirler (Davoudi & Stead, 2003; Noronha vd., 2006; Yenigül, 2017). Böylelikle kırsal alanlarda farklı sektörlerin ortaya çıkarak, geliştirilmesi gerekliliği kırsal kalkınma açısından önem arz etmektedir (Kiper & Arslan, 2007).

Kırsal kalkınmanın ürün çeşitliliğine bakıldığında yenilenebilir ve sürdürülebilir olan turizm vurgusu öne çıkmaktadır. Genel olarak kırsal alanlarda alternatif turizmin bir çeşidi olan kırsal turizm faaliyetleri hedef alınmaktadır. Yine alternatif turizm faaliyetleri içerisinde yer alan av turizmi, fauna ile birlikte tarım ve ormancılığın birlikte kullanıldığı bir turizm çeşididir. Av ve yaban hayvanları genel olarak beslenmek için tarımsal ürünleri tüketir ve diğer yırtıcılardan korunma amaçlı barınma ihtiyaçlarını sık çalılıklarla birlikte ormanlarda yapmaktadır. Bu üç olgunun bir arada bulunduğu kırsal alanlar kara avcılığının ve av turizminin yapılabildiği yegâne alanlardır. Sadece kırsal alanlarda yapılabilen bir turizm çeşidi olan av turizmi kırsal alanların kalkınmasında dinamik oluşturabilecek bir potansiyele sahiptir.

Av turizminin var olma sürecinin başlangıcına dair kralların, kendi zenginliğini, gücünü ve egemenliğini göstermek için farklı ülkelerin krallıklarını düzenledikleri av organizasyonlarına ve partilerine davet etmeleri söylenebilir (Anderson, 1985; Ongun, 1999; Williams, 2005; Samojlik vd., 2013). Türkiye’de ilk av turizmi organizasyonlarının 1970’lerin başında gerçekleştiği varsayılmaktadır. Dünya savaşlarının ardından diğer rekreatif faaliyetler gibi av turizmi faaliyetleri de dünyada artmaya başlamıştır. “Av turizmi yapana tatmin, yaptırana ekonomik katkı sağlamaya başlamıştır” (Özer, 2020). Yapılmaya başladığı tarihten itibaren yerel ve kırsal bölgede yaşayanlara ihtiyaç duyulmuştur. Konaklama, yeme içme ve özellikle av rehberliği ve kılavuzluğu bakımından yerel ve kırsal halka ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda av turizmi yapılış şekli ve organizasyonlarıyla doğrudan kırsal kalkınmayı etkilemektedir. Dünyada özellikle kuzey ülkelerinin av turizmini kırsal kalkınmada bir itici güç olarak kullandığı yapılan araştırmalar incelenerek görülmüştür. Bu çalışmada kolaylıkla kırsal turizme entegre olabilen hatta iç içe olan av turizminin kırsal kalkınmaya etkisi ve kuzey ülkelerinde uygulama şekli ile av turizmin daha verimli ve uygulanabilir şekilde Türkiye’deki kırsal halka katkısının ne olabileceği araştırılmıştır.

2. Literatür Taraması-Kavramsal Çerçeve

Avrupalıların keşif ve sömürge arayışıyla dünyanın diğer kıtalarına yayılması ile av turizmi endüstri olarak gelişmeye başlamıştır. Macera severler Avrupalılar refah düzeylerinin artışı ile farklı fauna ve floraları, macera tutkusu ve güç gösterisi için tehlikeli aslan veya fil avını, heyecan verici avlanma faaliyetlerini şahsen hissedip yaşamak adına ülkelerinden uzaklara seyahat etmeye başlamışlar,

avladıkları av hayvanlarına ait deri, boynuz, diş, kafatası vs. trofeleri beraberinde getirmişlerdir (Osmonalieva, 2007). Kürklü av hayvanlarında trofe avcılığı ve sevkiyatı av turizmi için olmazsa olmazlarından olup, av turizmini ileri seviyede yapan ülkelerin önemli ticari gelir kaynağını oluşturarak ekonomilerinde önemli paya sahiptir (Lindsey vd., 2007). Av ve yaban hayatının öneminin anlaşılması ile beraber koruma faaliyetlerinin başlaması, aynı zamanda av turizminin gelişmesinin de önünü açmıştır. Kırsal kalkınma bakımından oldukça önemli bir gelir kaynağı olması nedeniyle ileri seviyede av turizmiyle alakadar olan ülkeler, kontrolsüz, düzensiz ve kaçak olarak yapılan avlanma faaliyetlerinin önüne geçebilmek amacıyla farklı yasal düzenlemeler getirmek koşuluyla av turizminin gelişimine olumlu katkıda bulunmuşlardır (Ege, 1996; 57; Ulusoy, 2015).

Türkiye'nin kırsal zenginlikleri tarım, orman, faunası ve florası alternatif turizmin içerisine entegre edilerek kırsal kalkınma desteklenebilir. Farklı coğrafi özellikli bölgelere ve ikliminin dört mevsim özelliklerine sahip olması bakımından, bitki örtüsü, komşu ülkelere nazaran daha çeşitlidir. Florasında 850 cins altında toplanan 9.000 tür bitki bulunması ile farklı iklim ve besin ihtiyacı olan birçok av ve yaban hayvanı; 160 memeli, 466 kuş, 120 sürüngen, 22 kurbağa, 127 tatlı su balığı, 384 deniz balığı olmak üzere toplam 1279 civarında omurgalı türü kendisine uygun yaşam alanı bulabilmektedir (Demirsoy, 1982; Özer, 2020: 72). Kırsal alanların zenginliği doğal olarak av turizminin geliştirilmesine ve kırsal kalkınmada etkili olmaktadır. Kırsal kaynak çeşitliliğinin fazla oluşu alternatif turizmde ürün çeşitliliği sunulabilmektedir. Özellikle insanların kırsal alanlarda gerçekleştirdiği av turizmine eğilimin artması ve çekicilik kazandırılması bakımından önemli rol üstlenmektedir. Alternatif turizme katılım genellikle kaliteli turist veya harcama oranı yüksek turist ile gerçekleşmektedir. Böylelikle ortalama turizm gelirlerinin artışı beklenmektedir. Bu durumda öncelikle kırsal kalkınmaya ve bölgedeki kırsal halka etki ederek turizm gelirlerine katkıyı artıracaktır, sonrasında ise Türkiye ekonomisine olan etkisi görülecektir.

Av turizmi, doğal yaşam habitatının, av ve yaban hayvanlarının birlikte kullanılmasıyla ortaya çıkan bir turizm çeşididir (Özer, 2020). Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de doğal yaşam alanları kırsal bölgelerin sınırları içerisinde bulunmaktadır. Av turizminin yapılabilmesi için kırsal alanlar ve içerisindeki tarım alanları, ormanlar, flora ve faunasının hepsi birlikte kullanılması gerekmektedir. Av turizminin faaliyeti içerisinde kırsalda yaşayan halkı bu olgunun içerisine dahil ederek, bölge halkının kalkınması yani kırsal kalkınma sağlanabilmektedir.

Lüks bir turizm çeşidi olan av turizmi, hem ulusal hem de uluslararası yaygın olarak yapılmaktadır (Özer, 2020). Avcılarının ihtiyaç duydukları ekipmanların her biri, av turizmi için teknik özellikler gerektirmekte olup, kullanılacak mühimmattan, kılavuza, giyim malzemesinden araziye uyumlu aracına kadar her birinin avlanma faaliyeti için tasarlanmış olması gerekmektedir (Özer, 2015).

Ülke ekonomilerine önemli katkıları olan av turizminin çarpan etkisi çok geniş ve kapsamlıdır. Av organizasyonlarında; kırsal halktan rehber, kılavuz ve sürençi gibi doğrudan hizmetler için istihdam sağlanmaktadır. Bununla beraber av turizminin yapıldığı kırsal alanlardaki konaklama, alışveriş, ulaşım yiyecek içecek gibi farklı sektörlerle de katkıda bulunmaktadır (Özer, 2015). Av turizmi ile ilgili ulaşılabilen bilimsel araştırmaların incelenmesi sonucunda; makro ve mikro alanda av turizminden faydalanan paydaşlar tespit edilmiştir. Makro anlamda ülke ekonomisine genel katısı vurgulanmıştır. Mikro anlamda incelediğimiz de ise; kırsal konaklama, kırsal alışveriş, kırsal hayvan üreticileri, kırsal ekipman sağlayıcılar ve hepsinden önemlisi kırsal sermayesiz, bilgi ve tecrübeye dayalı iş imkanı için kırsal kılavuz ve rehberlerin istihdam edilmesi ile beraber kırsal kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Hiçbir olayın veya işin bağımsızca hareket etme özgürlüğüne sahip değildir. Kırsal kalkınma ve av turizmi arasındaki etkileşim sayesinde, ekonomi kırsaldan başlayarak tüm sektörü sararak yapıldığı ülkeye fayda sağlama olasılığı yüksektir. Av turizmi av bayisinden konaklamaya, rehberden markete, av tüfeği üreticilerinden yeme içmeye kadar bölgedeki kırsal halka ve ulusa hem döviz girdisi sağlamakta hem de hızlı ve sıcak nakit döngü oluşturarak, kırsal kalkınmayı desteklemekle beraber ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır (Özer, 2015).

Matilainen & Keskinarkaus (2010) editörlüğünü yaptığı “The economic role of hunting tourism –examples from northern areas” adlı çalışmanın içerisindeki ülkeler ve bu ülkelerdeki av turizminin kırsal ve ulusal ekonomilere etkileri aşağıdaki başlıklar halinde incelenmiştir.

1-Heiðarsson vd, (2010) tarafından yapılan çalışmada av turizmi temelde iki bölümle incelenmiştir. Bu bölümler birincisi Small Game ‘küçük oyun’ diye adlandırılan kanatlı av hayvanları avcılığı ile ikincisi Big Game ‘büyük oyun’ olarak adlandırılan büyük memeli hayvanlar avcılığıdır. İki başlık altında da av turizmine katılanların ekonomiye katkılarını şu şekilde harcamalarla çalışmışlardır. Yiyecek- içecek ve catering, konaklama, transferler otobüs ve havayolu, yakıt, araç kiralama araba ve atv, kanatlı av hayvanları için av sahası kiralama, avcılık lisansı, rehberlik, avcılık ekipmanları, giyim, hediyelik, ilk yardım malzemeleri ve isteğe bağlı diğer turizm değerleri olmak üzere sınıflandırılmış olup bunların gelirleri ile İzlanda ekonomisine etkileri incelenmiştir.

2-Matilainen vd, (2010) tarafından yapılan çalışmada avcılık ve balıkçılık incelenmiş olmasıyla beraber bölgeye has olarak bilinen dünyaca ünlü av hayvanı; Moose, Alg, Türkçe adıyla Sığın adındaki devasa geyik cinsinin genel turizm kanallarıyla av turizmi kanallarının bağları ve aralarındaki ekonomik ilişkiler işlenerek Finlandiya ekonomisine katkısı incelenmiştir. Araştırma sırasında ulaşım, konaklama, yiyecek – günlük bireysel harcamalar, restoranlar, kafeler- barlar, avcılık servisleri (rehberlik, köpek kiralama, çantacı, trofe işlemleri) ve programa dahil olan ve dahil olmayan diğer harcamalar incelenmiştir.

3-Gyllbring & Hansson (2010) tarafından yapılan çalışmada, avcı turistlerin İsveç’e ulaşmalarından itibaren veya İsveç içerisinde yaptıkları harcamaların yüzdesel olarak değerlendirilmiş olup bu işletmelerin ekonomik potansiyellerinin ne kadar olduğunu ve İsveç ekonomisine katkılarını araştırmışlardır. Bu araştırmayı yaparken, avcılık kampları, orman işletmeleri, köpek yetiştiricileri, havalimanı transferleri, avcılık rehberleri, restoranlar, kiralık kabin işletmeleri incelenmiştir.

4-Mustin vd, (2010) tarafından yapılan çalışmada ticari olarak İskoçya’nın dağlık bölgelerindeki avcılık ne şekilde yapılıyor ve bu yapılan sportif avcılığın İskoçya ekonomisine katkısı nelerdir bu iki başlık altında yapılmıştır. Bununla beraber ekonomik katkıları incelenirken şu değerler göz önünde bulundurulmuştur; yiyecek-içecek, binalar v-yollar, çitler, ateşli silahlar- mühimmatlar, kıyafetler, araçlar, yetiştiricilik ve avcılığın çeşidi olarak ekonomiye olan katkıları incelenmiştir.

5-Hull vd, (2010) tarafından yapılan çalışmada Kanada’nın Newfoundland ve Labrador adındaki iki şehrinde av turizmi kapsamında avlatılan bölgeye has olana Sığın ve Kanada Ren Geyiğinin Kanada’ya olan ekonomik getirisinin etkisi incelenmiştir. Bu etki incelenirken malzeme tedarikçileri, avlatılacak av hayvanı başına lisans ücretleri (ayı, sığın, ren geyiği), Taxidermy, uluslararası seyahatler ve havayolu ulaşımından elde edilen gelirler göz önünde bulundurulmuştur.

İncelenen araştırmalar ve çalışmalar sonucunda av turizminin kırsal ve ulusal ekonomiye katkısını araştırırken ele alınması gereken olgular avcı turistlerin ikamet ettikleri evin kapısından ilk adımı atmasıyla başlayarak tekrar geri dönüp evlerinin kapısında içeriye girmesine kadar olan süreç olduğu belirlenmiştir. Türkiye’deki av turizminin kırsal ve ulusal ekonomiye etkileri ile karşılaştırmada kuzey ülkelerinde yapılmış çalışmalardaki kullanılan benzer veriler ele alınarak araştırma yapılmıştır.

3.Yöntem

Türk gelenek ve göreneklerinde avcılığın bu kadar yoğun bir şekilde motiflenmiş olmasına rağmen günümüzde neden önemli bir yer tutmamaktadır? Sorusu araştırmanın yapılmasının temel tetikleyicisi olmuştur. Ayrıca tarihteki nice savaşların kazanılmasında başrol oynayan av taktiklerini Türkler bulmuş olmasına rağmen av turizminin neden istenilen yerde olmadığı ekonomik katkısının istenilen seviyede olup olmadığı sorusu araştırılacaktır. Dünyadaki gelir oranı oldukça yüksek olan av turizmindeki av turları incelenerek önemli ve yüksek gelirli av turizminde Türkiye’nin bulunduğu yerin neresi olduğunu ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Av turizmini ekonomik, ekolojik ve sosyo-kültürel yönünden doğru yönetme, bu turizm türünde yenilenebilirlik ve sürdürülebilirlik açısından elzem durumdadır. Bu açıdan düzenlenecek olan av turlarında sürdürülebilirlik ve av hayvanlarını koruma ön planda tutularak çeşitlilik sağlanmalıdır. Av turizmi doğru bir şekilde yönetilmesi ile öncelikle kırsal halka ve kalkınmaya sonrasında ülke ekonomisine etkisi gözle görülebilir bir büyüklükte olacaktır (Özer, 2020). Bunun yanında turizm olgusunun çeşitlilik kazandırmak ve ekonomik girdisini artırmayı amaçladığından dolayı farklı bir açıdan önem taşımaktadır. Turizm sektöründeki çalışanlara yeni kazanç kapıları oluşturacağı düşünülmektedir. Bu iyimser ve yapıcı yaklaşımdan dolayı araştırma bilimsel önem yanında ekonomik bir önemde kazanmış olacaktır.

Karma desenle yapılan bu araştırmada; av turizminin kırsal kalkınmaya olan etkisi derinlemesine yapılan literatür taraması ve doküman incelemeleri ile yapılmıştır (Balci, 2006; Yıldırım & Şimşek, 2013). Sonrasında dünyada yapılan farklı ülkelerden av turizmleri incelenmiş ve karşılaştırılmak üzere tablolar haline getirilmiştir. Böylelikle aralarındaki farklar ortaya koyulmuştur. Sonrasında ulaşılabilen veriler betimsel analiz yöntemiyle yorumlanarak çözümlenmiştir (Yüksel, Mil & Bilim, 2007; Büyüköztürk vd, 2012; Kozak, 2017).

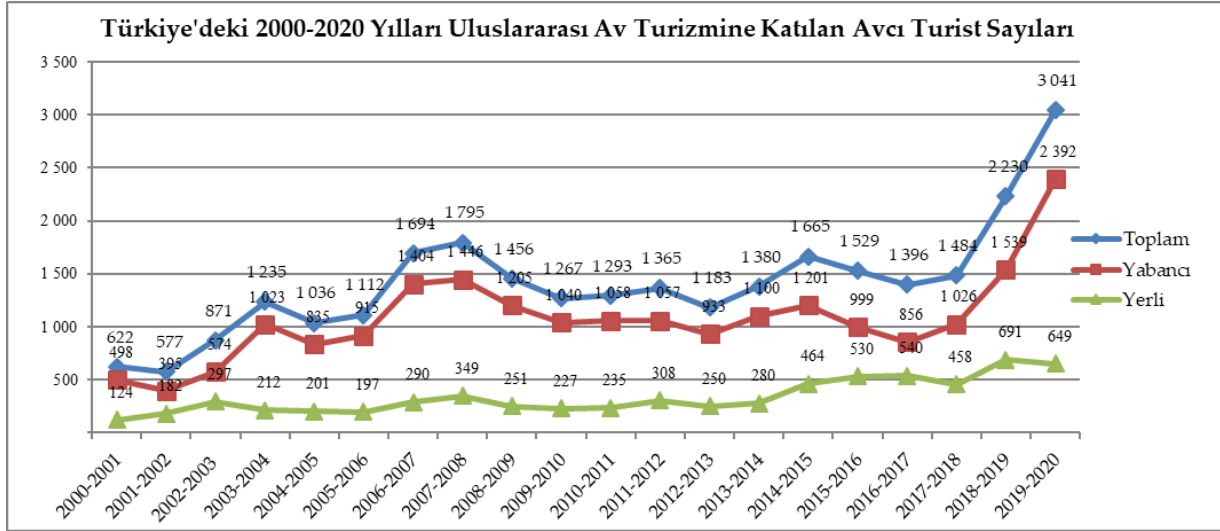
4.Bulgular

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

4.1.Türkiye’de Yıllara Göre Uluslararası Av Turizmi Gelirleri ve Kırsal Bölgelere Ödenen Katkı Payları

Tarım ve Orman Bakanlığı’na bağlı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP), özel ve örnek avlaklar ile ulusal avcılara hizmet veren devlet ve genel dışındaki av turizminin yapıldığı Yaban Hayatı Geliştirme Sahalarındaki (YHGS) avlakların korunması ve kontrolü amacıyla, bu avlaklarda sahası bulunan kırsal belde belediyesi ve köy tüzel kişiliklerine doğal habitatın, av ve yaban hayatının sürdürülebilirliği için üretimi, korunması, bakımına katkıda bulunmaktadır. Av turizmi için yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde, bu YHGS’lerinde yapılan av organizasyonu sonucunda elde edilen gelirlerin % 20’sinden % 82’sine kadar olan kısmı katılım payı olarak kırsal desteklemek amaçlı belediye ve köy tüzel kişiliklerine verilmektedir. Örnek ve özel avlaklar ise av hayvanının ihale bedelinin KDV hariç % 50’si, işbirliği protokolü çerçevesinde, kırsala yani belde belediyesi veya köy tüzel kişiliklerine katılım payı olarak aktarmaktadır. Bu bağlamda kırsal bölgenin kalkınmasına da direk olarak katkıda bulunarak yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda Tablo 2’de de gösterildiği üzere 2019-2020 av sezonunda elde ettiği 11 milyon 312 bin 870 TL’lik gelirin yaklaşık % 60 kısmı olan 6 milyon 946 bin 818 TL’yi DKMP Genel Müdürlüğü kırsaldaki belde belediyesi veya köy tüzel kişiliklerine doğrudan aktarmıştır (Özer, 2022). Böylelikle avcı turistlerin kırsal bölgelerdeki doğrudan harcamaları haricinde DKMP tarafından da kırsal bölgeler av turizmi için ekonomik olarak desteklenmektedir. Bu ve benzeri verimi artırmaya yönelik doğru politikalarla, av turizminin hem kırsal kalkınmaya hemde ülke ekonomisine katkısı daha da etkin olabilecek potansiyelindedir. Türkiye’de uluslararası av turizmine katılan yerli ve yabancı turistlerin toplam sayısı Tablo 1’de de gösterildiği gibi 2019-2020 av yılı için 3 bin 41 avcı turisttir. Aynı sezonda ulusal av turizmine katılan avcı turistlerin sayısı Avlak Bilgi Sistemi (AVBİS) verilerine göre kayıtlı avcılar yaklaşık olarak 300 bin kişidir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021).

Tablo 1. Türkiye'deki 2000-2020 Yılları Uluslararası Av Turizmine Katılan Avcı Turist Sayıları (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021).

Tablo 2'de son 20 yıldaki av turizmi kapsamındaki avlatılan av hayvanları, avcı turist sayıları, av turizmi gelirleri ve kırsal kalkınmaya katkıları gösterilmektedir. Tabloya göre yıllara göre değişimler gözükmektedir. En fazla avlatılan av hayvanı yaban domuzu olarak gözükmektedir. Bazı av ve yaban hayvanlarının kontroller ve takipler doğrultusunda avlanmasının durdurulduğu da tabloda gösterilmektedir (Kantarlı, 2015). Son 5 yıldır ayı ve son 18 yıldır kurt avı yasaklanmıştır. Diğer av hayvanları kontrollü olarak avlatılmaya devam edilmektedir.

Tablo 2. Yıllara Göre Av Turizmi Kapsamındaki Av Hayvanlarının Av Turizmi Gelirleri ve Katılım Payları² Tablosu (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021).

Avcı				Av Turizmi Kapsamında Kotası Verilen Av ve Yaban Hayvanları									
Dönemler	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yaban keçisi	Yaban domuzu	Çengel boynuzlu dağ keçisi	Karaca	Kızıl geyik	Anadolu Yaban Koyunu	Ceylan	Toplam Gelir TL	Katılım Payı TL
Terms	Total	Foreign	Native	Total	Wild goat	Wild boar	Mountain goat	Roe Deer	Red deer	Anatolian wild sheep	Gazella	Total Income	Contribution
	28 231	21 496	6 735	38 531	4 268	32 116	324	978	664	88	60	65 753 805	25 336 473
2000-2001	622	498	124	446	27	417						153 856	76 354
2001-2002	577	395	182	364	25	338	1					215 861	111 950
2002-2003	871	574	297	587	51	533	3					408 199	187 432
2003-2004	1 235	1 023	212	863	89	772	2					528 940	218 745
2004-2005	1 036	835	201	843	82	741	4	7	9			517 441	231 029
2005-2006	1 112	915	197	1 351	117	1 208	8	3	15			1 618 824	232 060
2006-2007	1 694	1 404	290	2 124	164	1 883	21	11	37	8		2 535 985	613 465
2007-2008	1 795	1 446	349	2 446	181	2 202	12	10	28	7		2 775 837	771 157
2008-2009	1 456	1 205	251	1 984	196	1 709	20	15	35	9		3 302 200	836 236
2009-2010	1 267	1 040	227	1 451	237	1 151	17	11	35			3 645 362	1 073 678
2010-2011	1 293	1 058	235	1 659	187	1 423	8	21	16	4		2 498 973	625 551
2011-2012	1 365	1 057	308	1 508	186	1 255	11	15	35	6		2 129 538	778 663
2012-2013	1 183	933	250	1 801	203	1 511	21	20	39	7		2 063 605	919 529
2013-2014	1 380	1 100	280	2 262	354	1 650	35	116	67	10	20	6 535 331	2 222 734
2014-2015	1 665	1 201	464	1 950	365	1 296	32	169	62	6	5	4 732 559	1 403 275
2015-2016	1 529	999	530	1 830	275	1 340	21	129	54	6	5	2 842 535	1 005 267
2016-2017	1 396	856	540	1 317	358	788	18	94	49	5	5	3 332 755	1 257 080
2017-2018	1 484	1 026	458	2 546	331	2 035	23	99	47	5	6	7 801 683	3 031 890
2018-2019	2 230	1 539	691	4 255	360	3 718	28	91	47	6	5	6 801 451	2 793 560
2019-2020	3 041	2 392	649	6 944	480	6 146	39	167	89	9	14	11 312 870	6 946 818

² Katılım payı: DKMP ile Köy Tüzel Kişilikleri arasında imzalanan işbirliği protokolü çerçevesinde Köy Tüzel Kişiliklerine aktarılan miktar. (Kırsal Kalkınmaya doğrudan resmi etkisi)

4.2. Ulusal Av Turizmi Kapsamındaki Av Hayvanları

Merkez Av Komisyonu (MAK) kararları kapsamında 2023-2024 yılı av sezonu için belirlenmiş ulusal av turizmi kapsamındaki kürklü ve kanatlı av hayvanları için günlük avlanma limitleri Tablo 3'te gösterilmiştir. Türkiye'deki avcılık sistemine kayıtlı her resmi avcı Tablo 3'de av hayvanlarını ulusal av turizmi kapsamında belirlenen sezon, av günü ve limitleri dâhilinde avlayabilmektedirler. Bu durum her yıl Mayıs-Haziran aylarında yine MAK tarafından görüşülerek güncellenmektedir.

Tablo 3. 2023-2024 Av Sezonu Kürklü ve Kanatlı Av Hayvanları ile Günlük Limitleri (MAK, 2023)

Kürklü Av Hayvanları			
<i>Türkçe Adı</i>	<i>İngilizce adı</i>	<i>Latince Adı</i>	<i>Avlanma Limiti</i>
Tavşanlar			
<i>Laporidae</i>			
Yabani Tavşan	<i>Hare</i>	<i>Lepus europaeus</i>	1
Domuzgiller			
<i>Suidae</i>			
Yaban Domuzu	<i>Wild Boar</i>	<i>Sus scrofa</i>	3
Köpekçiller			
<i>Canidae</i>			
Çakal	<i>Coyote</i>	<i>Canis aureus</i>	1
Tilki	<i>Fox</i>	<i>Vulpes vulpes</i>	2
Kanatlı Av Hayvanları			
<i>Türkçe Adı</i>	<i>İngilizce adı</i>	<i>Latince Adı</i>	<i>Avlanma Limiti</i>
Ardıçkuşugiller			
<i>Turdidae</i>			
Öter ardıç	Song Thrush	<i>Turdus philomelos</i>	3
Karatavuk	Common Blackbird	<i>Turdus merula</i>	3
Ötücükuşugiller			
<i>Passeridae</i>			
Serçe	House Sparrow	<i>Passer domesticus</i>	Yılda Toplamda 6
Kızılsırtlı örümcekkuşu	Red-backed Shrike	<i>Lanius collurio</i>	Yılda Toplamda 6
Kargagiller			
<i>Corvidae</i>			
Saksağan	Eurasian Magpie	<i>Pica pica</i>	15
Küçük karga	Western Jackdaw	<i>Coloeus monedula</i>	Toplamda 15
Ekin kargası	Rook	<i>Corvus frugilegus</i>	Toplamda 15
Leş kargası	Hooded Crow	<i>Corvus cornix</i>	Toplamda 15
Alakarga	Eurasian Jay	<i>Garrulus glandarius</i>	1
Karabatakçiller			
<i>Phalacrocoracidae</i>			
Karabatak	Great Cormorant	<i>Phalacrocorax carbo</i>	3
Yağmurcunlar			
<i>Charadriidae</i>			
Suçulluğu	Common Snipe	<i>Gallinago gallinago</i>	1
Büyük suçulluğu	Great Snipe	<i>Gallinago media</i>	1
Çulluk	Eurasian Woodcock	<i>Scolopax rusticola</i>	5
Sutavuğugiller			
<i>Rallidae</i>			
Sakarmeke	Eurasian Coot	<i>Fulica atra</i>	4

Tablo 3'ün devamı

Ördekçiller		Anatidae	
Tepeli patka	Tufted Duck	<i>Aythya fuligula</i>	Toplamda 6
Kaşıkçaga	Northern Shoveler	<i>Spatula clypeata</i>	Toplamda 6
Macar ördeği	Red-crested Pochard	<i>Netta rufina</i>	Toplamda 6
Elmabaş patka	Common Pochard	<i>Aythya ferina</i>	Toplamda 6
Çıkrıkçın	Garganey	<i>Spatula querquedula</i>	Toplamda 6
Fiyu	Eurasian Wigeon	<i>Mareca penelope</i>	Toplamda 6
Boz ördek	Gadwall	<i>Mareca strepera</i>	Toplamda 6
Kılıkyruk	Northern Pintail	<i>Anas acuta</i>	Toplamda 6
Çamurcun	Eurasian Teal	<i>Anas crecca</i>	Toplamda 6
Yeşilbaş	Mallard	<i>Anas platyrhynchos</i>	Toplamda 6
Sakarca	Greater White-fronted Goose	<i>Anser albifrons</i>	3
Sülüngiller		Phasianidae	
Sülün	Common Pheasant	<i>Phasianus colchicus</i>	Özel avlamlarda ödeme karşılığı
Bıldırcın	Common Quail	<i>Coturnix coturnix</i>	10
Çil keklik	Grey Partridge	<i>Perdix perdix</i>	2
Kum kekliği	See-see Partridge	<i>Ammoperdix griseogularis</i>	2
Kımalı keklik	Chukar Partridge	<i>Alectoris chukar</i>	2
Güvercingiller		Columbidae	
Kaya güvercini	Rock Dove	<i>Columba livia</i>	6
Tahtalı	Common Wood Pigeon	<i>Columba palumbus</i>	6
Büyük üveyik	Oriental Turtle Dove	<i>Streptopelia orientalis</i>	Toplamda 3
Üveyik	European Turtle Dove	<i>Streptopelia turtur</i>	Toplamda 3

Ulusal av turizmi kapsamındaki av hayvanlarının limiti, avlanma tarihleri ve avlanma günleri her yıl Mayıs-Haziran aylarında yine MAK tarafından görüşülerek güncellenmektedir.

4.3. Ulusal ve Uluslararası Av Turizmi Harcamaları

Av turizminin bilinirliği çok yaygın olmasa da bu turizm çeşidini gerçekleştiren avcı turistlerin harcamaları ve bıraktıkları gelirler bakımından oldukça fazla olmasından, yapılış itibariyle kırsal kalkınmaya katkısı yüksektir (Özer, 2020). Bunun sebebi zorunlu ve gönüllü olarak yapılan iki tür harcama türünün bulunmasıdır. Av turizminin zorunlu harcamaları dışında av turizminde av ve yaban hayvanı ödemesi gibi birçok farklı harcamasının bulunmasıdır (Mustin, Newey & Slee, 2010). Tüm avcı turistler için av turizmine katılım şartları olan zorunlu harcama kalemleri; avcılık belgesi, avlanma izin belgesi, av tüfeği ruhsatı, avlanma pulu, avcılık belgesi harcı, av tüfeği ruhsat harcıdır (Serez, 1985; Serez & Başkaya, 1996; Korkmaz, 2001; Şafak, 2003; 2004; Akgün, 2003; Alkan, 2014; Uzuner Aydın, 2015; Başkaya vd, 2017; Sarı & Arpacık, 2020). Bu zorunlu harcamalar yapılmadan av turizmine yasal olarak katılım mümkün olmamaktadır. Bu temel zorunlu harcamalar haricinde farklı ülkelerde farklı ek zorunlu harcamalar olabilmektedir. Örneğin İsveç av turizminde arazi sahibine ödenen yıllık avlanma sözleşme bedeli ek bir zorunlu harcama kalemidir. Zorunlu harcamalar dışında yarı zorunlu diyebileceğimiz gönüllü harcamalar; av turizminde kullanılan çoraptan arazi taşıtına kadar tüm donanımların avlanma faaliyetini gerçekleştirmeye uygun olmalıdır. Gönüllü harcamalar; av köpeği, ulaşım, avcılık eğitimi, yeme-içme, konaklama, rehber ve diğer olası tüm harcamalardır. Av turizmi bu bağlamda avcılık donanımlarının üretimi, satışı ve kiralanması bakımından kendine özgü bir sektör oluşturmaktadır (Özer, 2020). Bu durumda dolaylı olarak ülke ekonomisine etki etmektedir. Avcı turistlerin avlanma faaliyeti öncesinden başlayarak, avlanma esnasında ve sonrasında yaptıkları zorunlu ve gönüllü olarak yaptıkları harcama kalemleri Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Uluslararası av turizmi harcama kalemleri (Özer, 2022).

Zorunlu harcamalar	Gönüllü harcamalar
Av hayvanı bedelleri	Avlanma aracı ile ilgili (silah, fişek, ok, kamaş, makara, misina vb..)
Avcılık lisansı	Avlanma donanımı ve giyim kuşamı, özel avlanma giysilerine ait (ayakkabı, yelek, şapka, pantolon, ceket, kauçuk çizme, gözlük, kulaklık vb..)
Silah ruhsatı	Yardımcı av malzemelerine ait (dürbün, ağ, fırdöndü, yem, yapay hayvan –mühre ³)
Avlanma izinleri (av pulu, Av Turizmi İzin Belgesi)	Yardımcı donanımlara ve avlanma ile ilgili her çeşit araç-gereç ve malzemelerin tamir ve bakımlarına ait (tekne, karavan, kabin, bisiklet, arazi aracı, motosiklet, kamyonet, pikap, çadır römork, karavan vb..)
	Ulaşım ve transfer
	Yiyecek-içecek
	Konaklama
	Haberleşme
	Rehber, kılavuz vb. paket av turuna ait
	Av köpeği, şahin-kartal gibi avlanmaya yardımcı olan hayvanlara ait (kiralayıcıları, mama, besin ve donanımları üreticileri, eğitimi işletmeleri ve eğiticileri, otelleri)
	Kamp malzemeleri (ısınma, pişirme, yakıt vb.)
	Av ve avcılıkla ilgili görsel ve yazılı kaynaklara ait (dergi, kitap, DVD vb.. TV kanalı)
	Üyelik ve katılım ücretleri (av organizatörleri, veterinerler, av hayvanı derisi ve eti işletmeleri, avcılık ve atıcılık dernekleri)
	Tahnit ⁴ ve trofe ⁵ yapımına ve taşınmasına dair
	Anı, hatıra ve hediyelik eşyalara dair
	Avlak kiralama veya satın alma
	Avlak ve av donanım kiralama
	Avcılık nedeniyle meydana gelen kaza ve hastalıkların tedavisine yönelik
	Avcılık kurallarına uymamaktan dolayı verilen cezalara ait
	Avcılıkla ilgili meydana gelecek riskleri karşılamaya yönelik (sigorta yaptırma)

³ Mühre: Cansız plastik veya elektronik av hayvanı maketi.

⁴Tahnit: Belirli bir uygulama dâhilinde cesedin yapısı bozulmadan iç organlar çıkarılır, ölü hayvan çeşitli kimyasallar uygulanarak ilaçlanarak ve çabuk bozulmayacak hale getirilerek, içinin doldurulmasıyla ya da boş bırakılmış haliyle muhafaza edilmesidir.

⁵Trofe: Av ve yaban hayvanının boynuz, diş, post ve benzeri hatıra değeri taşıyan parçalarıdır.

Tablo 4 incelendiğinde; av turizmi harcama çeşitleri dünya genelinde ufak farklılıklar gösterse de çok benzerdir. Örneğin İsveç'te avlak satın almak mümkünken Türkiye'de mümkün değildir. Bununla beraber avlak kiralama bireysel avcı turistler yapamaz fakat av turizmi işletmesi açmak isteyen girişimciler bu işlemi Özel ve Örnek Avlaklar Yönetmeliği dairesinde avlak işletmesi olarak Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan kiralayabilmektedirler. Özer (2020) çalışmasında Türkiye'nin av turizminin ulusal ekonomiye olan katkısını 10 konu başlığı ile değerlendirmiştir. Tablo 5'te ulusal avcı turistlerin bir av sezonunda avlanma faaliyeti harcamaları incelenmiştir.

Tablo 5. Ulusal avcı turistlerin (avcılarının) yıllık harcama kalemleri (Özer, 2020).

No	Harcama Kalemleri	Miktar
1	Avbis sistemine kayıtlı avcı sayısı	300000 kişi
2	Yıllık av sezonu ortalama kişi başı av turizmine katılım sayısı	60 gün
3	Av pulu bedeli	205 TL: Yaklaşık 24 \$
4	Yıllık avlanma harcı	333 TL: 40 \$
5	Ortalama av turizmi başına tüketilen fişek miktarı	80 TL: 10 \$ kutu bedeli
6	Ortalama kişi başı av başına seyahat ve ulaşım harcaması	200 TL: 24 \$ asgari
7	Ortalama kişi başı av başına konaklama harcaması	200 TL: 24 \$
8	Ortalama kişi başı av başına yeme-içme harcaması	100 TL: 12 \$
9	Ortalama kişi başı sezonluk av tüfeği ve malzemesi için yaptıkları harcama	2000 TL: 240 \$
10	Ortalama kişi başı bir sezonluk av köpeği için yaptıkları harcama	1000 TL: 120 \$

Türkiye'deki avcı turistlerin bir yıllık avlanma faaliyetleri için harcamaları hesaplandığında yaklaşık 2 milyar dolar olduğu görülmektedir. Bu gelirlerin belli kısmı kırsal kalkınmayı doğrudan etkileyen harcamalardır.

4.4. Kuzey Ülkelerinde Avcılık ve Av Turizmi

Kuzey ülkelerinde bakıldığında bir milyondan fazla kadın erkek hayatlarına avlanma yoluyla anlam kazandırarak sosyal yaşamları zenginleştirmektedir. Kuzey ülkelerinde yaşayan insanlar için avcılık sadece bir aktivite olarak kalmayarak, e-postalar, cep telefonları ve modern dünyanın bitmek bilmeyen talepleri tarafından tahrip edilen günlük hayatın koşuşturmacasına hoş bir mola sunan doğal ve sağlıklı bir tutkudur (Nordichunters, 2021).

Kuzeyde geçmişte av eti, birçok ailenin beslenmesinin önemli bir bölümünü oluşturmaktaydı. Günümüzde av hayvanı, sadece avcılar için değil, aynı zamanda tüm kırsal ekonomi için de önemli olan doğal ve sürdürülebilir bir beslenme ve geçim kaynağı olmaya devam etmektedir. Kuzeyli bir avcı için, ailesine ve arkadaşlarına kendi avladığı bir av hayvanını lezzetli, sağlıklı ve tamamen doğal bir yiyecek olarak sunması, kendini ve tanıdıklarını ödüllendirmektir. Kuzeyde avcılarının kırsal kalkınmaya, yaban hayatı yönetimine, biyolojik çeşitliliğe ve korunmasına çok önemli katkısı olmaktadır. İskandinav toplumlarında avcılığın ve av turizmin gelişmişliği ve önemini anlamak için avcılık bir anahtar olmaktadır (Nordichunters, 2021; FACE, 2022; Jagverband, 2022).

Kuzeyli avcılarının yılda 16 milyar avrodan fazla harcadıkları tahmin edilmektedir (Nordichunters, 2021). İskandinav ülkelerinde avcılığın ekonomik gelirlerinin muazzam olduğuna şüphe yoktur. Bu gelirlerin içerisindeki toplam faydayı aşağıdaki maddeler halinde sıralamak mümkündür:

- Avcıların çevresel değeri, habitatların oluşturulması ve restorasyonu da dâhil olmak üzere, doğayı korumaya katkıları,
- Avcıların hükümetin yaban hayatı araştırmalarına katkıları dâhil, av sayımı, yaban hayatı izleme ve istilacı türlerle mücadele,
- Avcılar tarafından ekipman ve lisans satın alınması ve aynı zamanda av etinin değeri.
- Doğadan keyif alan bir milyondan fazla insana sağlıklı yaşam sağlayarak onların hayatlarını zenginleştirilmesi,
- Avlanmanın önemli bir sosyal ve kültürel aktivite olarak değeri topluluklarda sosyal kaynaşmaya ve yeni gelenlerin entegrasyonuna katkıda bulunan kırsal alanlara ekonomik katkıda bulunması,
- Avcılık ile ilgili binlerce iş olanağı sağlayarak istihdama katkısı ile avcılığın ve av turizminin kuzey ülkelerindeki etkisinden söz etmek mümkündür (Nordichunters, 2021).

4.5. Norveç Avcılığı ve Av Turizmi

Norveç refah seviyesi bakımından dünyada üst sıralardaki ülkelerinden biri olup, avcılık ve av turizmine de büyük önem vermektedir. Tablo 6'da görüldüğü üzere 2021 yılında Norveç'teki aktif avcılar 140bin 300'dür (SSB, 2021). Kanatlı ve kürklü av hayvanlarının avlanma miktarı 387.900 adettir. Bu durumun kırsal ekonomiye katkısı oldukça yüksektir.

Tablo 6. Norveç Avcılık ve Av Turizmi İstatistikleri (SSB, 2021)

Norway	Active hunters	Small game hunting	Grouse hunting	Hunting on cervids	Moose hunting	Red deer hunting	Wild reindeer hunting	Roe deer hunting
2015-2016	139010	80280	40860	94130	61550	46410	11090	41540
2016-2017	142100	83880	45780	94220	61130	47180	10430	42380
2017-2018	141760	82830	45210	94430	60930	48220	9920	43010
2018-2019	139770	83990	47900	91270	59340	48030	7620	42530
2019-2020	135660	78330	43230	92080	59880	49470	8220	43360
2020-2021	140300	83500	48500	92700	59800	50700	7900	44800

4.6. İzlanda Avcılığı ve Av Turizmi

İzlanda nüfus yoğunluğu fazla olmasa da refah seviyesi yüksektir. Dünyanın sayılı av turizmi destinasyonları arasında yer almaktadır. Dünyanın birçok ülkesinden avcı turistler özellikle kaz avı için av turizmi seyahatlerini İzlanda'ya yapmaktadır. Tablo 5'te görüldüğü gibi bu seyahatleri gerçekleştiren avcı turistlerin harcamaları maddesel olarak birim ekonomik katkıları gösterilmiştir.

Tablo 7. İzlanda Av Turizmi ve Avcılık Harcamaları (Heiðarsson vd, 2010).

Harcamalar (Kişi başı)	Yıllık Ortalama (İzlanda Kronu (ISK))
Avlanma Lisansı	21.467
Yeme ve İçme	16.580
Konaklama	15.994
Yakıt	23.942
Transfer (Toplu taşıma)	28.864
Taşıt Kiralama (ATV, Arazi aracı)	22.361
Avcılık Ekipmanları	45.040
Avcılık Kıyafetleri	34.683
Rehber ve Karşılama	32.700
Hediyelik Eşya	10.435
İlk Yardım	5.569
Rekreasyon Faaliyetleri (yüzme, kaplıca, doğa gözlemi)	5.834
Diğer	16.232
Toplam	263.717

İzlanda'da 2009 yılında avcılık ruhsatına sahip avcılarının sayısı 12.227 olarak kayıtlara geçmiştir. İzlanda'da av turizmi harcamalarının toplamı tahmini, kırsal ve ulusal ekonomik katkısı hesaplanırken, ortalama harcama avcı sayısı ile çarpılmaktadır (Heiðarsson vd, 2010). Örneğin kırsal ekonomik katkıları hesaplanırken, arazi kiralama (kazlar ve ptarmigan avlamak için) ve av ruhsatları (her ikisi de yerel toprak sahiplerine ödenmektedir) için tahmini olarak toplam 1,2 milyar izlanda kronu (iSK) harcanmıştır (Heiðarsson vd, 2010). Bu elde edilen gelirler iş karşılığı olmayarak, bu gelirlerin net olarak kırsal alanlarda yaşayanlar için gelir olduğu ve bu gelirin %90'ının yani 1,1 milyar iSK'nin kırsal bölgedeki

yaşanyalara katkıda bulunduğu ve %10'unun yani 120 milyon iSK'nin mal ve hizmet satın almak için kullanıldığı varsayılmaktadır (Heiðarsson vd, 2010). Özetle 2009 yılında avcılarının kırsal kalkınmaya katkıları, mal ve hizmet için harcadıkları toplam tutarın 3,2 milyar ISK (12 227*263 717) olduğu tahmin edilmektedir (Tablo 7). İzlanda'nın doğusunda 2009 yılında 1333 ren geyiği avlanmış olup her avcının, av gezisi sırasında ortalama 39 847 ISK harcaması tespit edilmiş (rehber tutma maliyeti hariç), ve bu oran genel İzlanda'ya uygulandığında (12 227*39 847) ren geyiği avcılarının toplam harcaması tahmini olarak 487 milyon ISK olmaktadır. Görüldüğü üzere av turizmin İzlanda'da kırsal ekonomiye katkısı oldukça yüksektir. Heiðarsson ve diğerlerinin (2010) yaptığı araştırmanın sonucunda; ekonomik bir kaynak olarak kanatlı av hayvanları avcılığı av turizmi işletmeleri kurularak daha fazla av faaliyeti yapılmasıyla İzlanda kırsalında daha fazla sürdürülebilir iş ve istihdam oluşturacağına ulaşılmıştır (Heiðarsson vd, 2010).

4.7.Finlandiya Avcılığı ve Av Turizmi

Av turizminin önemli ülkelerinden bir diğeri olan Finlandiya'da yaklaşık 300 bin avcı bulunmaktadır (Riista, 2021). Ülkede çok fazla av turizmi şirketi olmamasına rağmen, av turizminin kırsal alanlarda ekonomik rolünün hali hazırda önemli olduğu söylemek mümkündür. Finlandiya'nın doğusunda 2008 yılında toplam 5,86 milyon avroluk (€) kanatlı av hayvanlarına dayalı av turizmi yapılmış olup, bunun etkisi, esas olarak bölgeyi ziyaret eden çok sayıda bireysel bağımsız avcı turiste dayanmaktadır (Matilainen vd, 2010). Çarpan etkilerinin tüm Lapland'ta olduğu şekliyle Finlandiya'da da benzer olacağını varsayarak (300 bin avcı*20 ortalama av günü* 138 € ortalama harcama), olarak ulusal av turizm harcamalarının 828 milyon € olduğu, ve (300 bin avcı*20 ortalama av günü* 98 € ortalama harcama) bağımsız avcılarının kırsal ekonomiye toplam etkisinin yıllık yaklaşık 588 milyon € olacağı hesaplanabilmektedir (RIISTA, 2021). Finlandiya'daki av turizminin içerisindeki harcama türleri Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8. Finlandiya Av Turizmi ve Avcılık Harcamaları (Matilainen vd, 2010).

Bağımsız Avcılık Lisansı Sahibi Avcılar	Ortalma Harcama (€)/ Kişibaşı/ 5 Günlük Avlanma Faaliyeti
Konaklama	220
Ulaşım	140
Yeme -İçme ve Günlük Harcama	150
Restoran, Cafe, Bar Vb.	50
Avcılık Servisi (Rehber, Lisans, Trofe, Köpek Vb.)	60
Diğer Avcılık Servisleri	10
Diğer Ekipmanlar ve Hediyelik Eşyalar	50
Toplam	5 Günlük 680 (€) / 1günlük 138 (€)

Finlandiya'nın mevcut av turizmi işletmeciliğinin etkisi düşüktür. Ancak av turizmi şirketlerinden elde edilen gelir, kırsal bölgelerde bağımsız avcılardan elde edilen gelirden daha fazla olduğu görülmektedir. Av turizmi bir şirket aracılığıyla "satıldığında" Tablo 9'a görüldüğü gibi bağımsız avcılarının durumuna kıyasla, katma değeri daha yüksek olup, neredeyse iki katı oranındadır (Matilainen vd, 2010).

Tablo 9. Bağımsız Avcılar ile Acentalı Avcıların Kırsal Ekonomiye Katma Değeri (Matilainen vd, 2010).

Av Turizmi Çeşidi	Kantalı Avcılığının Direkt Etkisi (€)	Kantalı Avcılığının Genel Etkisi (€)	Yıllık Avcılık Lisansı (Kişi)
Bağımsız Avcı	680	1424	3490
Düşük Kaliteli Acentalı Avcı Turist	582	1395	304
Yüksek Kaliteli Acentalı Avcı Turist	845	2360	200

Finlandiya'da özel arazilerde av turizmi faaliyetlerinin özel arazi sahipleri ve/veya yerel av kulüpleri ile yapılan anlaşmalar ile uygulanması daha kolaydır (Komppula & Gartner, 2013). Bununla birlikte, Tablo 10'da görüldüğü gibi bölgesel ve kırsal ekonomi açısından bakıldığında, şirketlerin uzun vadeli başarılı yüksek kaliteli ürünler geliştirmelerine ve bölgedeki diğer ticari faaliyetleri desteklemelerine olanak tanımaktadır. Matilainen ve diğerlerinin (2010) yaptığı çalışmada av turizmini devlet arazisinde kolaylaştıracak bir çözümün faydalı olacağını öne sürülmüştür. Devlet ile av turizmi şirketleri ile karşılıklı anlaşmalı olarak, avcılık lisanslarının belirli süreli olması ve buradan elde edilen gelirin belirli bir yüzdesinin şirketler tarafından tahsis edilmesinin av turizmini geliştirici bir yol olabileceği belirtilmiştir (Matilainen vd, 2010).

Tablo 10. Bağımsız Avcılar ile Acentalı Avcıların Ortak Av Turizmi Harcamaları (Matilainen vd, 2010).

Harcamalar
Yeme ve İçme
Konaklama
Yakıt
Avcılık Ekipmanları
Avcılık Kıyafetleri
Rehber ve Karşılama
Hediyelik Eşya

Yapılan araştırmalardan görüldüğü gibi Finlandiya'da av turizminin önemi ve ulusal ve kırsal kalkınmaya etkileri görülmektedir. Yaşam sürdükçe daha yeni öneriler ve uygulamalar yapılarak hem ekonomik katkının artırılması hem de hizmet kalitesinin artırılması mümkündür.

4.8. İskoçya Avcılığı ve Av Turizmi

İskoçya'da av turizmi tamamen ticari bir girişimden ziyade, öncelikle sosyal ve kültürel bir aktivite olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda av turizminin kırsal ekonomiler üzerindeki potansiyel etkilerini vurgulamak önemlidir. Mustin ve diğerlerinin (2010) yaptığı çalışmada, kârlı olandan, marjinal olarak ticari olana ve açık bir şekilde zarar edene kadar uzanan 82 av turizmi yönetiminin "işleyiş" yelpazesi ortaya koyulmuştur. Ticari ve ticari olmayan faaliyetlerin arkasında, bu işletmelerin dayandığı kırsal ekonomilerle karmaşık ve faydalı ekonomik etkileşimler ağı kurulmuştur. Çalışmanın verileri ile turizmin diğer türlerinde olduğu gibi, geçici ve mevsimlik işçilerin olduğuna dair kanıtlar bulunmuştur. Av turizminin yoğunluğu ne kadar büyük olursa, kırsal ekonomik etkilerinin o kadar büyük olduğunu göstererek kırsal ekonomiye faydalarını artıracığı ortaya koyulmuştur. (Mustin vd, 2010). Av turizmi harcamalarının kalemleri Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. İskoçya Av turizmi ve Avcılık Harcama Kalemleri

Harcamalar	Düşük Kaliteli Acenta Avcıları (€)	Yüksek Kaliteli Acenta Avcıları (€)
Av Turizmi Acentasına Ödemeler	225	870
Ulaşım	126	84
Yeme- İçme ve Günlük Harcamalar	68	Dâhil
Restoran, Kafe, Bar Vb.	45	30
Avcılık Servisi (Rehber, Lisans, Trofe, Köpek Vb.)	54	Dâhil
Diğer Avcılık Servisleri	9	Dâhil
Diğer Ekipmanlar ve Hediyelik Eşyalar	45	30
Toplam	572 Kişibaşı 5 Günlük/ 127 Günlük	1014 Kişibaşı 5 Günlük / 338 Günlük

Mustin ve diğerlerinin (2010) çalışmada kırsal bölgelerde hem tam zamanlı hem de daha geçici veya mevsimlik istihdam belirlenmiştir. Bölgesel olarak ve bölge dışındaki çeşitli mal ve hizmetlere toplam harcamalarının oranını bulunarak, bölge dışından gelen avcı turistlerin kırsal ekonomiye katkıları incelenmiştir.

4.9.Kanada Avcılığı ve Av Turizmi

Kuzey ülkelerinden olan Kanada'da refah seviyesi diğer İskandinav ülkelerindeki gibi dünyanın en yükseklerinden biridir. Kanada'da 2021 itibariyle ulusal av turizmine katılan 1 milyon 300 avcı turist bulunmaktadır (Ofah, 2021). Av turizminin kırsal ekonomik etkisinin belirlenmesinde, Tablo 12'de malzeme tedarikçileri gelirleri, ulaşım ücretleri, muhtelif ücretler ve ruhsat ücretleri üzerinden bir model sunulmaktadır. Ontario Federation of Anglers and Hunters (Ofah) and the Canadian Sporting Arms and Ammunition Association (CSAAA) (2019) tarafından 25.571 kişinin katılımıyla avcılık, atıcılık, tuzakçılık ve balıkçılık ile oluşturduğu raporda ortalama brüt gelirin 18,9 milyar Amerikan Doları (USD) olduğunu belirlenmiştir (The Conference Board of Canada, 2019). Bu durum Kanada'nın ulusal gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYH) yaklaşık %1'ini temsil etmektedir. Av turizminin oluşturduğu ekonomik faaliyetle hemen hemen 107.000 iş kolunda istihdam ve buradan da 6,4 milyar dolar işçilik geliri elde edilerek kırsal kalkınmaya etkisi ortaya koyulmuştur. Diğer ekonomik faydası ise 2018 yılında av turizminin içerisindeki faaliyetlerden 6,1 milyar dolar federal ve eyalet düzeyindeki hükümet gelirleri elde edilmiştir.

Tablo 12. Kanada Av turizmi Faaliyetleri ve 2018 Yılı Harcamaları (The Conference Board of Canada, 2019).

Av Turizmi Faaliyeti	Toplam Harcama (Milyon \$)	Gsyh (Milyon \$)	İşçilik Geliri (Milyon \$)	İş Kolu (Adet)	Avcı (Kişi)
Avcılık	6.000	4.100	2.000	33.000	1.300.000
Balıkçılık	10.000	7.000	3.500	58.000	3.000.000
Tuzakçılık	131	91	44	738	45.000
Atıcılık	2.600	1.800	868	14.000	1.400.000

Tablodaki hesaplamalar o dönemdeki satılan ve avlatılan av hayvanları ve giderleri olarak yapılmış olup genel hesaplamalar birim kişi başı harcama hesaplandıktan sonra ülkedeki avcı turistlerin sayısı ve gittikleri av günlerinin ortalama sayısı ile hesaplanmıştır.

4.10. İsveç Avcılığı ve Av Turizmi

İsveç'te resmi kayıtlarda 300 bin avcı bulunmaktadır (Jagareförbundet, 2021). Bu sayı toplam nüfusun %3,6'sına veya ülkedeki yetişkin nüfusun %4,4'üne tekabül etmektedir (Mattsson, 1990). İsveç av kanunlarına göre 15 yaşını doldurmuş bireyler avcılık lisansına sahip olabilmektedirler. Yaklaşık 237 bin avcı (toplam avcılarının %79'u) büyük geyik avını (moose hunting, alg jakt) ilgi duyarak avlamaktadırlar (Mattsson, 1990). Yine yaklaşık aynı sayıda avcı büyük geyik avı dışında, karaca, tavşan, kanatlı av hayvanları ve benzeri av hayvanlarını avlamaktadırlar. Görüldüğü üzere avcılarının çoğunluğu büyük

geyik avını diğer av türlerine nazaran çok daha önemli görmektedirler. Bir av sezonunda bir avcı ortalama, 19 günü haftasonu, resmi tatiller ve bir günde ücretinin en düşük oldu gün ile beraber toplam 20 gün avlanmaktadır (Mattsson, 1990). Bazı yüksek gelirli ve özel durumu olanlar ortalama dışında tutulmaktadır. Özellikle kırsal alanlarda avlanılan av hayvanı eti birçok avcının ailesi için önemli bir ekonomik katkıdır.

Tablo 13. İsveç Av Turizmi ve Avcılık Harcamaları Yıllık Ortalamaları (Boman& Mattsson, 2012).

Harcamalar (SEK)	1986-1987 Av Sezonu	2005-2006 Av Sezonu
Genel Avcılık	8.163	11.190
Rekreasyon	5.514	7.573
Av Eti	2.649	3.617
Av Ekipmanları	3.449	7.068
Diğer Avcı İhtiyaçları	4.714	4.122
Toplam	24.489	33570

Boman & Mattsson (2012) yaptığı çalışmada 1986/1987 av sezonu ile 2005/2006 av sezonlarını karşılaştırılma yapılarak Avcıların ortalama bir avda yaptığı harcama kalemleri belirtilmiştir (Mattsson vd, 2008). Yıllar geçtikçe harcama ortalamalarının yükseldiği Tablo 13’de görülmektedir. Eldeki verilere dayanarak bir yıllık İsveç av turizmi gelirlerini hesaplandığında; 300.000 avcı*33.570 (İsveç kronu(SEK) yıllık harcama = 10 milyar 71 milyon SEK yıllık ulusal av turizmi gelir elde etmektedir. Buda yaklaşık 1 milyar USD (\$)’ ye takabil etmektedir. Bu gelirler yıldan yıla artmaktadır. Bu gelirlerin büyük bir kısmı kırsalda yaşayan ailelere ekonomik katkı bulunmaktadır.

Tablo 14. İsveç 2012/2013 Av Sezonu Avlanılan Av Hayvanları Miktarları (Wiklund & Malmfors, 2014; Özer, 2015).

İsveç 2012/2013 Av Dönemi	
Av hayvanı	Avlanma miktarı
Sığın (En Büyük Geyik)	95 937
Yaban Domuzu	97 300
Karaca	96 400
Ala Geyik	36 463
Kızıl Geyik	7 340
Yaban Koyunu	500
Yaban Tavşanı	48 700
Ada Tavşanı	8 300
Kanada Kazı	31 500
Fasulye Kazı	1 600
Boz Kaz	23 100
Yeşilbaş Ördek	35 6100
Deniz Ördeği	7000
Büyük Orman Horozu	16 500
Orman Tavuğu	19 700
Beyaz Keklik	30 700
Sülün	100 000
Keklik	13 900
Orman Kekliği	7 600
Tahtalı	74 800
Alakarga	29 700

İsveç karasal büyüklüğüne göre nüfus oranı düşüktür. Bunun sebeplerinden biri bazı ülke sağanlarının buzullardan oluşmasıdır. Bununla beraber birçok ormanlık ve tarım arazisi bulunması, koruması nedeniyle av hayvanlarının yaşaması, barınması ve üremesi için geniş alanlar bulunmaktadır. Doğal yaşam alanlarının genişliği ile av hayvanları faunası popülasyonu ve çeşitliliği buna bağlı olarak fazladır. Tablo 14’de İsveç’te 2012-2013 av sezonunda hasat edilen av hayvanı sayıları verilmiştir. Yaklaşık 400 bin

kürklü av hayvanı ve 600 bin kanatlı av hayvanı hasat edilmiş olup, toplamda bir milyondan fazla av hayvanı hasat edilmiştir. Bu durum doğa, av ve yaban hayatının iyi yönetimi, yasaların uygulanabilirliği ile beraber avcılarının bilinçli ve otokontrollerinin olmasından kaynaklanmaktadır.

4.11. Türkiye ve Kuzey Ülkeleri Av Turizmi Karşılaştırılması

Av turizmi gelirleri ülkeler genelinde farklı olsa da yapıldığı her kırsal alanda kırsal kalkınmaya katkıda bulunduğu görülmektedir. Av turizminin kırsal kalkınmaya katkısı genellikle bölgede bulunan av ve yaban hayatının çeşitliliği ve endemikliği ile doğru orantılı olarak artış göstermektedir. Bununla beraber ülkesel ve bölgesel kırsal politikalar elde edilen gelirlerin seviyesini belirlemekteki diğer önemli etken olmaktadır.

Ulusal av turizmi gelirlerine bakıldığında ise aradaki fark uluslararası av turizmindeki kadar farklı olmamaktadır. Çünkü Türkiye'deki kanatlı av hayvanları ve küçük kürklü av hayvanları (small game) popülasyon oranının diğer ülkelerle yakın olmasıdır. Bir diğer nedeni ise genellikle bu avlara yerli turist avcılarının katılması ve av turizmi gelirlerinin ulusal olarak hesaplanmasıdır. Araştırmada elde edilen verilere dayanılarak örneğin Türkiye'de ulusal av turizmi kapsamında yıllık harcamaları yaklaşık olarak 1,8 \$ milyar olarak hesaplanmaktadır. Finlandiya'daki ulusal av turizmi kapsamında yapılan harcamalar ise yaklaşık 1 \$ milyar dolardır. Aradaki farkın oranı % 35 olarak gözükmektedir. Türkiye'deki ulusal av turizminin kırsal kalkınmaya katkısı kırsal konaklama, yiyecek ve içecek yaklaşık olarak 650 \$ milyondur. Finlandiya'nın ise kırsal kalkınmaya katkısını aynı verileri ele alarak 600 \$ milyon olarak hesaplayarak karşılaştırma yapmak doğru olacaktır. Kırsal kalkınmadaki fark hediyelik eşya gibi bazı farklı kalemlerin kuzey ülkelerinde daha fazla ilgi çekmesi ve talep edilmesinden kaynaklandığını söylemek doğru olacaktır.

Türkiye'nin uluslararası av turizmi gelirlerine bakıldığında kuzey ülkelerinin elde ettiği uluslararası av turizmi gelirlerinden oldukça az olduğu görülmektedir. Bu durumun temel sebebi Türkiye'nin kürklü av hayvanları çeşidi ve popülasyonunun düşük olmasıyla birlikte av turizmine arzlarının yeterli seviyede olmamasıdır. Araştırmada elde edilen verilere dayanılarak 2020 yılında Türkiye'de 6.944 adet kürklü av hayvanı, uluslararası av turizmi kapsamında hasat edilmiştir. Aynı yıl av sezonunda Norveç'te ise 253.010 adet kürklü av hayvanı hasat edilmiştir. Yine İsveç'te 2013 yılında 333.940 adet av kürklü av hayvanı hasat edilmiştir. Hasadı yapılan av hayvanlarının oranlarına bakıldığında aradaki farkın yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda av turizmi gelirlerindeki oranlarında farklı olması normal bir durumdur. Buna istinaden de av turizminin kırsal kalkınmaya ve ülke ekonomilerine katkıları da doğru oranda artış ve düşüş göstermektedir.

Kuzey ülkeleri ile Türkiye'nin av turizminde karşılaştırılmasında uluslararası av turizminde fark oranı yüksek olmasına rağmen ulusal av turizmindeki oranlar bir birlerine yakındır. Bu bağlamda av turizminin kırsal kalkınmaya etkisinde uluslararası ve ulusal olarak fark göstermektedir. Bu durumun nedenleri ve aradaki farkı azaltma yolları sonuç ve öneriler kısmında irdelenmiştir.

5. Tartışma ve Sonuç

Av turizminden, ileri seviyede ilgilenen ülkeler haricinde, az bilinen bir turizm türü olması itibarıyla yeterli oranda yararlanılamamaktadır. İleri seviyede tanıyan ve profesyonelce yapan ülkelerin başında İskandinav ülkeleri yer almaktadır. Bu ülkelerde toplam nüfusun yaklaşık %8-10'u, özellikle kırsal bölgede yaşayanlar, aile geleneğine bağlı olarak avlanma faaliyetlerini aktif ve bilinçli olarak yapmaktadırlar (Matilainen, 2010). Bu geleneğe bağlılıklarından dolayı avcılar toplumunda önemli ve saygın bir yere sahiptir. Avcılık sosyo-kültürel yapıyı o derece etkilemiştir ki, avcı aileler gençlerinin diğer avcı

ailelerin gençleriyle aile kurlmaları hususunda hasassiyetle hareket etmektedirler (Matilainen & Keskinarkaus, 2010). Bu bağlamda aileden gelen miras bilinçle av ve yaban hayatına verilen önemle koruma tedbirleri uygulamaları sağlayarak av hayvanlarının popülasyonunu artırıp, av turizmi gelirlerinden optimum seviyede faydalanmayı sağlamaktadır (Özer, 2020). Bu bağlamda Türkiye için asıl çözülmesi gereken husus avcılık ve av turizmine merak duyan bireylerin av ve yaban hayatını bilinçli şekilde koruyucu olarak yetiştirilmesi üzerinde çalışmalar yapmaktır. Burada da üniversitelerin av ve yaban hayatı bölümlerinde ve DKMP bünyesinde görevli olan bireylerin bu bilinç düzeyi sahip olması sistemin işlemesi için en gerekli noktadır. Sonrasında ise avcılarının kendi oto kontrollerini sağlamalarını destekleyici kamu spotlarının ilgili birimler tarafından yapılması gereklidir.

“Avlanma faaliyetlerinin ekonomik boyutu olan av turizmi, av ve yaban hayatı varlıklarının yönetimi ve sürdürülebilirliği için bir çözüm olmakla beraber, yapıldığı bölgede potansiyel bir geçim kaynağı ve kırsal kalkınma modeli olarak ülke ekonomisine katkıda bulunabilmektedir” (Özer, 2020). Bu nedenle av turizmine olan ilginin artırılması için ilgili kurumların ve yerel halkın işbirliğiyle bölgesel kalkınma planları oluşturulabilir.

Türkiye’de av turizminin kırsal ekonomiye katkısı ile ilgi araştırma ve kaynak neredeyse yok denecek kadar azdır. Genelde yapılan araştırmalar sadece av turizmin ne olduğu ve ne şekilde yapıldığına ait bazı kaynaklara ulaşmak mümkündür. Bu bağlamda araştırmanın daha doğru, bilimsel geçerliliği ve güvenilirliği olması bakımından uluslararası düzeyde yapılmış bilimsel çalışmalar incelenerek karşılaştırılmıştır.

Heiðarsson vd, (2010) tarafından yapılan çalışmada av turizmi yapılan bölgelerde bölgesel gelirlerinin arttığı ve bölgede yaşayanlara katkısı olduğu sonucunu varılmıştır. Bununla beraber sadece bölge halkıyla sınırlı kalması durumunda artış göstermeyeceği görülmüş olup işlemlerin uluslararası işletmelerle beraber yürütülmesi sonucunda daha fazla ekonomik etkiye sahip olacağı belirlenmiştir. Ayrıca 37 iş kolunun direk olarak av turizmi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Matilainen vd, (2010) tarafından yapılan çalışmada bölgedeki av turizmi işletmelerinin tam olarak verimli olmadıkları eleştirilmekle beraber bağımsız olarak av turizmi yapan yerel halka göre neredeyse iki kat daha fazla gelir elde ettikleri görülmüştür. Bölgesel ekonomi açısından av turizmini geliştirme faaliyetlerini geliştirmek gereklidir. Bu bağlamda av turizmi ürünlerinin değerini arttırmanın ve pazara yeni yüksek kaliteli ürünler geliştirmesinin ana hedef olduğunu belirtmiştir. Bunu da en iyi kanatlı avcılık ile geyik avcılığını paket av turizmi etkinlikleri halinde satarak geliştirebilecekleri görülmüştür. Bununla birlikte özel arazi sahipleri ve / veya yerel av kulüpleriyle yapılan anlaşmalarla uygulanması daha kolaydır. Bölgesel ekonomi açısından bakıldığında; bu çalışma, şirketlerin uzun vadeli başarılı yüksek kaliteli ürünler geliştirmelerine ve bölgedeki diğer iş faaliyetlerini desteklemelerine olanak tanıyacak devlet arazilerinde av turizmini kolaylaştıracak bir çözümün yararlı olacağını göstermektedir.

Gyllbring & Hansson (2010) tarafından yapılan çalışmada bölgede sadece son on yılda sadece bir adet sanayi kuruluşu kurulduğunu belirtmiştir. Yöre halkının istihdamında ve gelir elde etmede av turizmine ne kadar ihtiyaç duyduklarını göstermiştir. Bölgede yaşayan halk normal işlerinin yanında yarı zamanlı olarak av rehberliği ve avcılıkla uğraşmaktadır ve gelirlerinin büyük kısmını av turizmi sayesinde kazanmaktadırlar. Sadece av hayvanlarının avlatılmasıyla değil gelen misafirlere konaklama ve yeme içme ihtiyaçlarını da temin etmekle kazanç sağlamaktadırlar. Çalışmada bölgenin potansiyeliyle ve yetenekli girişimcilerle büyük bir pazara sahip olacağını belirtmişlerdir.

Mustin vd, (2010) tarafından yapılan çalışmada üç tür av turizmine katılma şekliinden bahsetmiştir. Bu türler; özel araziler, özel arazilerini kiralaayanlar ve devlete bağlı arazilerdir. Bu üç türün de av turizmi çekiciliğine katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir. Av turizminin istihdam oluşturma konusunda çok etkili ve yüksek gelir artııcı olacağı gözlemlenmiştir. Ayrıca bazı işletme sahipleri karlarını maksimize etmek için sportif atışlar da düzenleyerek av turizminin yanında farklı etkinliklerde de bulunmaktadır. Bu organizasyonlarda düzenlenmesi ve işletilmesi sırasında istihdam oluşturduğu da görülmüştür. İskoçya Orman Tavuğu (grouse) kendi başına ticari başarının garantisi değildir. Ancak bulunduğu bölgelerde güçlü şekilde yerel ekonomik destekle, Britanya'da yeni pazar geliştirmede ve uzun süreli devam edecek

arazi kullanımını sürdürmek için pazar oluşturan benzersiz bir satış noktası sunmaktadır. Görüldüğü üzere sadece bir av hayvanı bile bölgenin gelişmesine ve kalkınmasına ne derecede etkili olmaktadır.

Hull vd, (2010) tarafından yapılan çalışmada Kanada'nın iki bölgesinde av turizmi kapsamında avlatılan bölgeye has olan Sığın ve Kanada Ren Geyiğinin ülke ekonomisine getirisinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu etki incelenirken malzeme tedarikçileri, avlatılacak av hayvanı başına lisans ücretleri (ayı, sığın, ren geyiği), Taxidermy, uluslararası seyahatler ve havayolu ulaşımının gelirlerinin arttığı gözlemlenmiştir. Av turizminin çarpan etkisinin ne kadar etkili olduğu bir kez daha bilimsel çalışmalarla ispatlanmıştır. Bu bağlamda bu çalışma ile Türkiye'nin av turizminde çarpan etkisinden en iyi şekilde faydalanması ve gelir elde etmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Türkiye'de av turizminin yürütülmesi Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar (DKMP) Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Ulusal av turizmi gelirleri ve kırsal bölgelere katkısının oranı kuzey ülkelerine yakın olduğu çalışmanın bulgular kısmında gösterilmiştir. Asıl eksiliğin uluslararası av turizminde olduğu görülmektedir. Uluslararası av turizmi kapsamında bu organizasyon her yıl sistematik olarak düzenlenmektedir. Bu oran yıldan yıla artmasına rağmen dünya piyasasından çok geridedir. Türkiye av turizminde hasat edilmesine izin verilen kürklü av hayvanları (big game) yetiştiriciliği çok geridedir. Bundan dolayı DKMP hayvanların üremesi korunması ve kontrolleri için yeni strateji ve politikalar geliştirmek zorundadır. Örneğin alanında uzman olmuş DKMP görevlilerini kuzey ülkelerine gönderip oradaki politikaları inceleyip yaban hayatı yönetim sistemleri öğrenmeleri sağlanarak bu politikaları Türkiye'de uygulamaya geçirmeleri sağlanmalıdır.

Kuzey ülkelerinde avcılık sistemleri Türkiye avcılık sistemi ile bazı farklılıklar göstermektedir. Türkiye sisteminde avlaklar ve av alanları devlete aittir. Bu avlaklardan avlanma vergisini ve izin ücretini ödeyen tüm yerli avcı turistler av sezonunda belli kotalar dahilinde faydalanabilmektedirler. Ayrıca girişimciler talep ettikleri DKMP'nin uygun gördükleri avlakları Özel ve Örnek Avlak olarak kiralayarak işletebilir ve buralardan gelir elde edebilirler. Bu alanlara girmek isteyen ulusal avcı turistlerde avlat işletmelerinin belirledikleri ücretleri ödemek zorundadırlar. Kuzey ülkelerinin genelinde ise avlaklar şahıslara aittir. Bu ülkelerde arazi sahibi olan kişiler içerisindeki av hayvanlarına da sahip sayılmaktadır. Şahıslara ait arazilerin büyük ölçülere sahip olması da işletilmesinin ve organize edilmesini kolaylaştırarak av hayvanları hasadının verimli geçmesini sağlamaktadır. Örneğin İsveç'te avlanma faaliyetini gerçekleştirmek isteyen yerli ve yabancı avcı turistler, arazi hamillerinden veya bölgede yaşayan çiftçiler ile aralarında bir protokol yapmak zorundadırlar. Avlanmak istedikleri arazileri sezonluk veya günlük kiralamasını yapabilmektedirler. Av sezonu veya kiraladıkları süre boyunca o bölgedeki avlanma hakkını bir sözleşmeyle belli bir ücret karşılığı sahip olmaktadır. Sözleşme koşulları arazinin büyüklüğüne ve içerisindeki av hayvanları popülasyon ve çeşitliliğine göre farklılık gösterebilmektedir. Yapılan protokol gereğince avcılar, kiraladıkları arazideki av hayvanlarının korunması, beslenmesi ve çevreye zarar vermemesi hususunda sorumlu olmaktadır (Özer, 2015). Bu bağlamda, kuzey ülkelerinde avcılarının otokontrolleri, dikkat ve önem verdikleri sayesinde avlayacakları av hayvanlarının üremesine ve yetişmesine oldukça katkı sağlamaktadırlar. Bu bilincin aynı şekilde Türkiye'de oturtulması gereklidir. Bu durumda öncelikle Türk avcılarının kendi otokontrollerini sağlamaları başlıca koşuldur. Sonrasında ise yetkili kurumların bu konu hakkında bilgilendirmeler ve desteklemeler yapması gereklidir. Av hayvanı popülasyonunun korunması ve çoğalması öncelikle avcılarının otokontrolleri sayesinde olmaktadır. Çünkü arazide olan avcılardır. Kuzey ülkelerinde avcılarının bu bilinçte olması ve yetkili kurumlarında avcılarını desteklemesi ile birlikte av hayvanı popülasyonu oldukça fazla ve hasatları verimli yapılmaktadır. Bu bağlamda İsveçli avcılarının dikkatli ve düzenli davranarak özen göstermesiyle birlikte sürdürülebilir avcılık için kendi otokontrollerini yaptıklarını söylemek mümkündür. Kuzey ülkelerindeki avcılarının otokontrolleri sayesinde üreme ve yetiştirme düzenli ve sistematik olarak doğal ortamında neredeyse insan eli değmeksizin tabiatın kendisi tarafından yapılmaktadır. Sadece iyileştirici birtakım dokunuşlar ile yapılan sistemin düzgün işlemesi sayesinde de av hayvanı popülasyonu yıldan yıla artış göstererek istenilen seviyede olmaktadır. Böylelikle kırsal bölge halkının hem av turizmi faaliyetine iştiraki üst seviyede hem de av turizminin kırsal kalkınmaya etkisi en üst seviyede olmaktadır.

Görüldüğü üzere araştırma öncelikle av hayvanlarını korunması ve üremesini desteklemeye yönelik olduğundan dolayı doğaya olan katkısı yüksektir. Bununla birlikte av turizminin bilinirliğini artırmaya yöneliktir. Bilinirliğin artması ve turizm çeşitliliğine etki yapabilmesinden dolayı av turizmi seyahat acenteleri, av turizmi işletmeleri, örnek ve özel avlakların yenilerinin açılmasına veya açılmış olanların bakış açılarına yenilik getirmesine neden olabilecektir. Özellikle uluslararası av turizmi avlanma ücretleri politikalarını dünya standartlarına göre belirleyerek daha yüksek gelir elde etme imkânı doğacaktır. Fiyat politikası belirlenirken özellikle konaklama, rehber, kılavuz, yeme ve içme giderlerini dünyadaki av turizmi fiyat politikalarına göre belirlemek gerekmektedir. Türkiye'deki avcılık ve av turizmi otoriteleri kuzey ülkelerindeki avcılık ve av turizmi sistemlerini örnek alarak, kırsal ve bölgesel kalkınmayı optimum seviyede destekleyerek, istihdam ve ekonomik bakımından olumlu yönde etki sağlaması mümkündür. Bu bağlamda kuzey ülkelerindeki avcılık sistemini Türkiye'deki ilgili kurumların iyi ve dikkatli bir şekilde analiz ederek ülkedeki avcılık sistemine uyarlaması Türkiye avcılık sistemine büyük katkı sağlayacaktır.

Aktif, işlevsel ve sürdürülebilir bir av turizmi için av turizmiyle ilgili kurumların avcılıkla aktif uğraşan kalifiye kişilere, akademisyenlere ve sektör temsilcilerine çalışmalarda yer verilmesi gerekmektedir. Bakanlık tarafında avcılık ve av turizmi ile ilgili kararlar alınırken görüşlerine başvurmak amaçlı bu kişiler toplantılara davet edilmeleri gerekmektedir. Bu araştırmadaki öneriler dikkate alınarak uygulanması durumunda, Türkiye'deki uluslararası ve ulusal av turizmi kuzey ülkelerindeki gibi yeterli gelir elde ederek, öncelikle kırsal ekonomiye sonrasında da ülke ekonomisine katkısını artıracaktır. Bu araştırma bundan sonraki yapılacak olan av turizmi ve kırsal kalkınma, av turizminin ekonomik rolü gibi bilimsel çalışmalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Destek Bilgi: Bu araştırmanın hazırlanması aşamasında herhangi bir bireyden veya kurumdan nakdi bir yardım/destek alınmamış olup araştırmanın veri toplama sürecine görüşme yapmayı kabul ederek katkıda bulunan tüm katılımcılara teşekkürlerimizi sunarız.

Etik Onayı: Makalede, ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde **GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences** Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma, TR Dizin etik kurul izni gerektiren çalışma grubunda yer almamaktadır.

Çıkar Çatışması: Makalede herhangi bir çıkar çatışması ya da kazancı yoktur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Çalışma, tek yazarın katkısı ile hazırlanmıştır. Katkı oranları; 1. Yazar = %100

Kaynaklar

- Akgün, B. T. (2003). *Antalya orman bölge müdürlüğü'nde av turizminin rekreasyonel arz-talep yönünden incelenmesi*, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, Ormancılık Politikası ve Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Alkan, U. M. (2014). *Antalya bölgesinde yaban hayatı açısından av turizmi üzerine incelemeler*, T.C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Anderson, J. K. (1985). *Hunting in the Ancient World*, Published by University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520349735>.
- Av Turizmi Uygulama Talimatı (2021). 2021-2022 av sezonu av turizmi uygulama talimatı, Erişim Adresi (29.05.2021): <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/AV%20Y%C3%96NET%C4%B0M%C4%B0%20DA%C4%B0RES%C4%B0/2021-2022+AV+YILI+AV+TURIZMI+UYGULAMA+TALIMATI.pdf>

- Av Turizmi Uygulama Talimatı (2023). 2023-2024 av sezonu av turizmi uygulama talimatı, Erişim Adresi (25.03.2023): <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/AV%20Y%C3%96NET%C4%B0M%C4%B0%20DA%C4%B0RES%C4%B0/2021-2022+AV+YILI+AV+TURIZMI+UYGULAMA+TALIMATI.pdf>
- Balçı, A. (2006). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler, Ankara: 6. Baskı. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Başkaya, Ş., Arpacık, A., Sarı, A., & Gündoğdu, E. (2017). Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaban hayatı turizm potansiyeli, Uluslararası Turizm Sempozyumu (International Tourism Symposium), Trabzon.
- Bauer, J. J., & Giles, J. (2002). Recreational Hunting-An International Perspective, Wildlife Tourism Research Report Series, *Sustainable Tourism*, 13.
- Bayat, F. (2005). Sosyo-Ekonomik Bağlamında Avcılık Kültü ve Av İyesi, *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 44, 2005-4, 49.
- Bayat, F. (2009). Türk Kültüründe Av; Sosyo-Ekonomik Bağlımlı Avdan Bozkır Eğlence Avlarına Geçiş," *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*. 1, 11.
- Biodivcanada, (2012). Canadian Nature Survey, Erişim Adresi (23.02.2022): <https://www.biodivcanada.ca/reports/canadian-nature-survey>
- Boman, M. & Mattsson, L. (2012). The hunting value of game in Sweden: Have changes occurred over recent decades? *Scandinavian Journal of Forest Research*, 27: 669-674 ISSN 0282-7581 print/ISSN 1651-1891 online # 2012 Taylor & Francis <http://dx.doi.org/10.1080/02827581.2012.683533>.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, 11. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Davoudi, S., Stead, D. (2003). Urban and Rural relationships: An Intro - duction and Brief History. *Built Environment Journal*, Vol. 28.4, 269–277.
- Demirsoy, A. (1982) Türkiye Faunası. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Ege, Z. (1996). *Bir Rekreasyon Türü Olarak Av Turizmi ve Türkiye'de Av Turizminin Geliştirilmesi İle İlgili Bir Model Önerisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- FACE (European Federation For Hunting And Conservation), (2022). Activity Report 2021, European Federation For Hunting and Conservation, Erişim Adresi (09.01.2022): https://members.face.eu/wp-content/uploads/2022/05/FACE_Report_2021.pdf
- Garda, B. (2011). Macera Turizmi Pazarına Genel Bir Bakış, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14:1-2, 189-200.
- Gasset, J. O. Y, (2005). Avcılık Üstüne, çev. Türkömer, D. 2. baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Geray, U. (2000). Av ve Yaban Hayatı Yönetiminde İlkeler. Av ve Yaban Hayatı Yönetiminde Yeni Politikalar Toplantısı (Tebliğler), 06–07 Temmuz 2000, Uludağ, Bursa.
- Gyllbring, H. ve Hansson, G., N. (2010). Economic potential of hunting tourism in Swedish Lapland, Eds, Matilainen, A. & Keskinarkaus, S. The economic role of hunting tourism—examples from Northern areas. *University of Helsinki Ruralia Institute Reports 64*
- Heiðarsson, J. P., Sigurðsson S., Sigursteinsdóttir, H. & Bjarnadóttir, E. J. (2010). Economic impact of hunting tourism in rural Iceland Eds, Matilainen, A. & Keskinarkaus, S. The economic role of hunting tourism—examples from Northern areas. *University of Helsinki Ruralia Institute Reports 64*
- Higginbottom, K. (2004). Wildlife Tourism Impacts, Management and Planning, Australia: National Library of Australia Cataloguing Press.
- Hull, J., Patterson, C. & Davidson, G. (2010). The Economics of the outfitting industry in Newfoundland and Labrador, Canada, Eds, Matilainen, A. & Keskinarkaus, S. The economic role of hunting tourism—examples from Northern areas. *University of Helsinki Ruralia Institute Reports 64*
- Jagverband (2022). Avrupada Avcılar, Erişim Adresi (09.04.2022): <https://www.jagdverband.de/zahlen-fakten/zahlen-zu-jagd-und-jaegern/jaeger-europa>

- Kantarlı, M. (2015). Ormanlarımızda Yaşayan Büyük Memeli Yaban Hayvanlarının Envanteri ve Ülkemizin Av Turizmi Potansiyeli, 2023'e Doğru, 3. Doğa ve Ormanlık Sempozyumu Kitabı, 37-62.
- Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2018). On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023 Ankara.
- Kiper, T. & Yılmaz, E. (2008). Şarköy-Kumbağ Arasında Kırsal Kalkınmayı Destekleyici Turizmin Olabilirliği ve Yerel Halkın Rolü, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 5: 2, 159-198.
- Komppula, R. & Gartner, W. C. (2013). Hunting as a travel experience: An auto-ethnographic study of hunting tourism in Finland and the USA, *Tourism Management*, 35, 168-180.
- Korkmaz, M. (2001). *Orman kaynaklarında doğa turizmi ve av turizmi etkinliklerinin ekonomik çözümlenmeleri*, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Ormanlık Ekonomisi Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kozak, M. (2017). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Lindsey P. A., Frank L. G., Alexander, R., Mathieson A. & S. S. Románach. (2007). Trophy Hunting and Conservation in Africa: Problems and One Potential Solution, *Conservation Biology*, *Jstor*, 21: 3, 880-883. <http://www.jstor.org/stable/4620884>
- Matilainen, A. & Keskinarkaus, S. (2010). The Economic Role of Hunting Tourism –Examples From Northern Areas, *University of Helsinki Ruralia Institute Reports 64*
- Matilainen, A. (2010). Sustainable hunting tourism – business opportunity in Northern areas, Overview of Hunting and Hunting Tourism in Four Northern Countries: Finland, Sweden, Iceland and Canada, *University of Helsinki Ruralia Institute Reports 19*
- Mattsson, L., Boman, M. ve Ericsson, G. (2008). Jakten i Sverige-Ekonomiska varden och attityder jakta°ret 2005/06 (Hunting in Sweden-Economic values and attitudes in the hunting year 2005/06), Report No. 1. Umea°: *Adaptive Management of Fish and Wildlife*.
- Merkez Av Komisyonu (MAK) (2023). 2023-2024 Av sezonu merkez av komisyonu kararları Erişim Adresi (27.07.2023): <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/08/20210811M1-4.pdf>
- Morris, D. (1991). "Hayvan-İnsan Sözleşmesi", Çev. Harmancı, M. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Mustin, K., Newey S. & Slee, B. (2010). The Local and regional economic impacts of sport shooting in the highlands of Scotland, Eds, Matilainen, A. & Keskinarkaus, S. The economic role of hunting tourism–examples from Northern areas. *University of Helsinki Ruralia Institute Reports 64*.
- Nordichunters (2021). Nordic Hunting. Erişim Adresi (29.07.2021): <https://www.en.nordichunters.eu/nordic-hunting/>
- Noronha Vaz, T., Morgan, E.J & Nijkamp, P. (2006). *The New European Rurality*. Ashgate Publishing Ltd., England.
- Ongun, A. (1999). *Türk Kültüründe Av*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Ontario Federation of Anglers and Hunters (OFAH) (2021). Hunters, Erişim Adresi (29.09.2021): <https://www.ofah.org/wp-content/uploads/2019/09/Economic-Footprint-Analysis-of-AHTS.pdf>
- Osmonalieva, B. (2007). *Bir Turizm Çeşidi Olarak Av Turizmi ve Kırgızistan'da Av Turizmi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Özer, O. (2015). *Av turizmi ve görsel medya: Yaban TV'nin Türkiye'deki yerli turist avcılarının tutumlarına yönelik etkileri*, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İzmir.
- Özer, O. (2020). Türkiye'nin Av Turizmi Potansiyeli Konusunda Bir Değerlendirme, *Joghat*, 3:1, 71-86. DOI:10.33083/joghat.2020.32.
- Özer, O. (2021). Türkiye'deki Yerli Turist Avcıların Av Hayvanları için Av Köpeği Tercihleri, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 13: 1, 87-127.
- Özer, O. (2022). *Av turizminin gastronomi ve ekonomi açısından değerlendirilmesi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.

- Rustakeskus Finlands Viltcentral (RIISTA) (2021). Finlands hunting. Erişim Adresi (05.05.2021): <https://riista.fi/en/hunting/>
- Samojlik, T., Rotherham, I.D., & Jędrzejewska, B. (2013). The Cultural Landscape of Royal Hunting Gardens from the Fifteenth to the Eighteenth Century in Białowieża Primeval Forest. In: Rotherham, I. (eds) Cultural Severance and the Environment. *Environmental History*, vol 2. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-007-6159-9_13
- Sarı, A. & Arpacık, A. (2020). Türkiye'nin Yaban Hayatı Odaklı Turizm Potansiyeli, *Uluslararası Tarım ve Yaban Hayatı Bilimleri Dergisi*, 6 (2) , 355-364 . DOI: 10.24180/ijaws.696361
- Serez, M. (1985). Türkiye Av Turizmi ve Sorunları, Turizm Yıllığı 1985. 140-143.
- Serez, M. & Başkaya Ş. (1996). Av Turizmi ve Ülkemizdeki Uygulamaları, *Av Doğa Kültürel Dergisi*. 1(1): 18-20.
- Statistisk Sentralbyrå (SSB), (2021). Active hunters, Erişim Adresi (20.12.2021): <https://www.ssb.no/en/jord-skog-jakt-og-fiskeri/jakt/statistikk/aktive-jegere>
- Şafak, İ. (2002) *Özel Avlakların Sağlayabileceği Faydalar ve Karşılaştığı Darboğazların Sosyo-Ekonomik Açısından Çözümlemesi*, İÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Ormancılık Ekonomisi Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Şafak, İ. (2003). Türkiye'deki Av Turizmi Uygulamalarının Özel Avlak İşletmelerine Etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. A: 2, 133-148.
- Şafak, İ. (2004). Türkiye'deki Avlak İşletmelerinin Pazarlama Etkinliği Açısından Değerlendirilmesi, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 54: 2, 115–127.
- Tarım ve Orman Bakanlığı, (2022). Yaban Hayatı İstatistikleri, Erişim Adresi (29.12.2021): <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/19/Yaban-Hayati-Istatistikleri>
- UKKS, 2015. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.
- The Conference Board of Canada (2019). The Economic Footprint of Angling, Hunting, Trapping and Sport Shooting in Canada, Erişim Adresi (29.12.2021): <https://www.ofah.org/wp-content/uploads/2019/09/Economic-Footprint-Analysis-of-AHTS.pdf>
- Ulusoy, H. (2015). Av Turizminin Kırsal Turizm Açısından Kırsal Kalkınma Üzerindeki Etkisinin İrdelenmesi, *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 8: 2, 74-80.
- Uzuner Aydın, Z. (2015). *Avcuların Harcama Eğilimlerinin ve Milli Gelire Katkısının Belirlenmesi (İstanbul Örneği)*, T.C. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Ormancılık Ekonomisi Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Wiklund, E. & Malmfors, G. (2014). Viltkött som resurs. Erişim Adresi (29.09.2014): <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6635-2.pdf?pid=14224>.
- Williams, J. (2005). Hunting and the Royal Image of Henry VIII, *Sport in History*, 25:1, 41-59, DOI: 10.1080/17460260500073082
- Yenigül, S. B. (2017). New Approaches in Rural Development Policies and the Effects of These Approaches on Turkey's Rural Development Policies. *Planlama* 2017: 27:1,16–25 | doi: 10.14744/planlama.2016.47450.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). "Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri", Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yüksel, A. Mil, B. & Bilim, Y., (2007). Nitel Araştırma: Neden, Nasıl, Niçin? (1. baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.